

SOUČASNOST A VIZE KRAJINY NOVODVORSKA A ŽEHUŠICKA VE STŘEDNÍCH ČECHÁCH

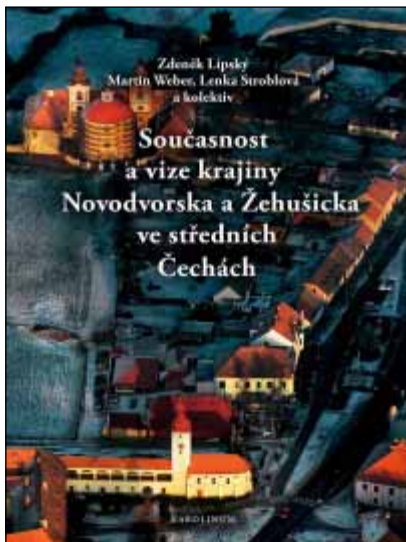
RECENZE ODBORNÉ PUBLIKACE

Není obvyklé, že autoři věnující se podrobně vybranému území se k téže krajině zanedlouho vrátí a důsledně navážou na své dosavadní analýzy a souhrnné poznatky. Monografie autorského kolektivu pod vedením doc. Zdeňka Lipského „Současnost a vize krajiny Novodvorská a Žehušicka ve středních Čechách“ vydaná nakladatelstvím Karolinum v květnu 2013 je jednou z nemnoha takových výjimek, které po důkladné a všestranné historické analýze pokračují vizí budoucího vývoje.

První část představuje ukázkový a vyčerpávající rozbor přírodního potenciálu a jeho využívání. Přestože text neztrácí nic na své exaktnosti a vědeckém přístupu, je zřejmé, že autoři se území věnují s osobním citovým vztahem a zaujetím, což dokazuje podrobná osobní znalost všech terénních detailů (znalost vyhlídkových míst, historické místopisné souvislosti apod.). S ohledem na nesporné a prioritní kulturní hodnoty území by byla zajímavá analýza na téma, do jaké míry navržené skladbné části ÚSES respektují nezbytné ponechání kompozičních os a pohledů.

Podobně jako předcházející publikace, je i tato velmi nápaditě doplněna barevně odlišnými textovými vsuvkami, které zpodrobňují a doplňují významné jevy a fakta s územím související. Zvláště podrobně jsou takto popsány extrémní hydrologické situa-

ce dokladující na fotografiích názorně retenční funkci bývalých rybníků. Zde mohla být přiložená mapa zřetelnější a s vyznačenými liniemi nejvyšších známých povodní.

Pestrost, čtivost a celkovou přitažlivost knihy významně ovlivňují kvalitní a zcela cílené a najisto vybrané fotografické záběry svědčící o sžitosti autorů s daným územím jako s krajinou jejich domova. A protože autoři jsou krajináři profesionálové, činí jejich fotografie dojem z území ještě o něco idyličtější a poetičtější, než tato sice vysoce esteticky a kulturně hodnotná, přesto však dosti intenzivní zemědělská krajina reálně představuje.

Je zřejmé, že autoři zvláště propracovali kapitolu „Krajinový ráz“, v níž na rozdíl od jiných (již do jisté míry převzatých) analýz rozpracovali vlastní metodiku tohoto krajinářsky vděčného a ve způsobu hodnocení stále velmi diskutovaného jevu. Co jen může být pro krajináře větším potěšením, než do slova mazlit se s popisem a srovnáváním drobných odlišností vymezených

krajinných celků a prostorů? Je otázkou, zda pro použití v dalších územích v celé ČR je reálné v rámci územně analytických a dalších podkladů postupovat v problematice krajinného rázu takto sice zcela pregnantně, přesto však neúměrně encyklopedicky. Výjimečnost zkoumané krajiny si však toto podrobnější měřítko jistě zaslouží.

Podobně pečlivě jako přírodní potenciál je s pilí a podrobností zpracován rozbor potenciálu kulturního, čemuž významně napomohla předcházející publikace týchž autorů „Vývoj krajiny Novodvorska a Žehušicka ve středních Čechách“. Zajímavý je přehled celkem 27 pohledových dominant řešeného území, z toho 5 nadmístních. Otázkou je, zda vertikální stavby, jakými jsou vodojem a komín, pokládat vždy za dominanty negativní. Jen proto, že od doby jejich výstavby není ještě dostatečný historický odstup? Chápání celkové vysoké kvality kulturního potenciálu území jistě pomohly pracovní dílny s místní veřejností, které vždy přinesou nové poznatky jak pořadajícím, tak i zúčastněným.

Cenné a ne vždy v případě krajinářských studií prováděné je hodnocení sociálního potenciálu území nejen analýzou statistických údajů, ale i dotazníkovým šetřením. Území z něj vychází sice jako ekonomicky nesoběstačná a slabě integrovaná vnitřní periferie, přesto však, na rozdíl od typického pohraničí, je zřejmé, že obyvatelé jsou do velké míry identifikováni se svým prostředím, které berou za své.

Velmi podrobně a kvalifikovaně je rozebrán hospodářský potenciál. Chybí zde však celkové zhodnocení jako u jiných částí a zmínka o průmyslových a dalších výrobních podnicích a službách, které do hospodářského potenciálu jistě patří, zvláště s ohledem na to, že v primárním sektoru se dnes živí jen výrazná menšina obyvatelstva.

Rozvoj obcí navržený v jejich platných územních plánech je pokládán jako potřebný, nicméně ne vždy respektuje zdejší fenomén komponované krajiny.

Další kvalitu přesahující již typické průzkumy a rozbory území představuje popis krajinářských dílen jakožto velmi potřebné, nicméně na čas, organizaci a i jednoznačné zjištění výsledků dosti náročné formy plánování. Obyvatelé v nich vyjádřili své názory na stav a rozvoj území, jehož vývoj jim byl pak představen na několika scénářích, které následně dotvářeli.

Celou analytickou část uzavírá, ale současně doplňuje i rozvíjí, klasická SWOT analýza, která rovněž vznikala za spolupráce s místním obyvatelstvem. Prezentovaná SWOT analýza je až nadměrně rozsáhlá, v mnohých bodech příliš široce rozepsaná a tudíž na dokončení dosti náročná, o čemž svědčí poměrně malý počet odevzdaných analýz. Přesto je důležitou názorovou sondou zpracovanou navíc významnými v území působícími aktéry, a její shrnuté výsledky mají tedy nezanedbatelnou hodnotu. Je potěšitelné, že respondenti nejvíce oceňují kulturně historický potenciál území a naopak vidí nedostatek ve spolupráci obcí při výraznější a koncepčnější péči o něj.

Hlavní vyústění dosavadních rozsáhlých analýz je shrnuto ve čtyřech variantních scénářích budoucího vývoje krajiny. Scénáře jsou představeny srozumitelně, nicméně jejich mapové průměty bych v příštím vydání publikace doporučoval prezentovat alespoň na půl, nejlépe na celou stránku. Je zřejmé, že všechny čtyři scénáře vystihují určité krajní trendy a možnosti vývoje, a tedy ani jeden z nich není zcela reálný. Současně lze říci, že exploatační a útlumový scénář jsou velmi málo žádoucí. Z šetření mezi místními aktéry vcelku logicky vzešla jako prioritní kombinace scénáře integrovaného a segregativního.

Na tomto základě jsou pak definovány cílové charakteristiky krajiny jakožto vrcholný a závěrečný výstup celého prezentovaného výzkumu. Podle Evropské úmluvy o krajině jde o hlavní zásady následného krajinného vývoje formulované kompetentními veřejný-

mi orgány na základě přání a požadavků místních obyvatel. Návrh je podán formou strategických cílů pro pět hlavních tematických okruhů doplněných mapovými průměty i 3D vizualizacemi porovnávanými současnou a předpokládanou podobou vybraných částí krajiny. Graficky přehledně jsou také porovnána využívání území a jeho změn dle současného stavu, dle cílových charakteristik krajiny i dle integrovaného a segregativního scénáře, jejichž průnikem cílové charakteristiky krajiny Novodvorska a Žehušicka vznikly. Nutno říci, že veškeré zásady a cíle jsou stylizovány neobyčejně precizně a vyváženě, byť je zřejmé, že přírodní a kulturní potenciál je autorům nejvíce vlastní, čemuž také propracovanost jejich cílových charakteristik odpovídá.

Jestliže předcházející publikace týchž autorů „Vývoj krajiny Novodvorska a Žehušicka ve středních Čechách“ měla zaujmout zejména profese zabývající se historií a okolnostmi vzniku komponovaných krajin, jakož i regionální specialisty v těchto oborech, má předložené navazující dílo dopad daleko širší. Jde o dosud nekomplexnější a na základě nejrozsáhlejšího koncipovaného průzkumu nejlépe vymezené cílové reálné charakteristiky krajiny, které by měly vzniknout postupně pro celé území České republiky jakožto signatáře Evropské úmluvy o krajině. Je zřejmé, že nebudou vždy vznikat takto zešíroka, jako si to nepochybně zasloužil tento výjimečný krajinný celek. Přesto jsou stanovené cílové charakteristiky krajiny velmi cenným a významným příkladem a vodítkem pro vznik dalších, které se pak stanou neopominutelnými podklady pro přípravu územních a strategických plánů i dalších oborových koncepcí v území. Tato i předchozí publikace jsou pak nesporným dokladem o vysoké kvalitě naší vědy a výzkumu zabývajících se kulturní krajinou.

*Ing. Igor Kyselka, CSc.
Ústav územního rozvoje*